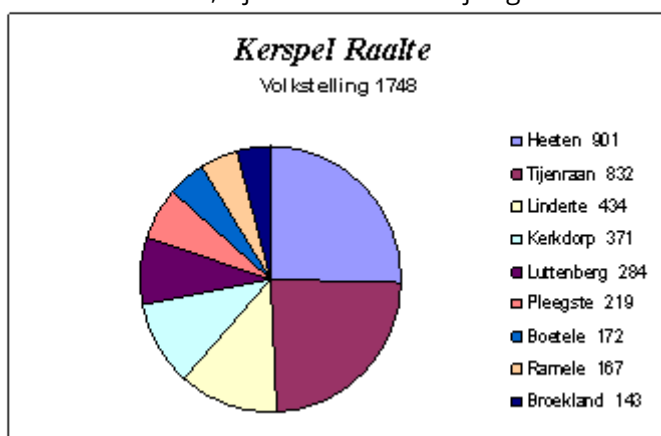

Inhoud

Heeten in het kerspel Raalte	1
Bouw en restauraties	4
Bouw en restauratie parochiekerk Heeten	4
Parochiekroniek	14
Parochiekroniek.....	14
Interieur en Orgels	22
Geschiedenis Begraafplaats	31

Heeten in het kerspel Raalte

Het kerspel was een juridische en administratieve eenheid. Het was weer onderverdeeld in marken met als bewoners markgenoten en hofhorigen. In deze omgeving kende men onder andere het hof te Luttenberg en er zijn zelfs gegevens die het vermoeden doen rijzen dat ook Heeten een hof heeft gekend: deze zou gestaan hebben tegenover het perceel Veldeggerweg 1. Het schoutambt Raalte besloeg ongeveer de huidige gemeente Raalte en bestond uit de marken Raalterwoold, Tijenraan, Luttenberg, Pleegste en Heeten. Zo telde de marke Heeten rond 1396 slechts een tiental boerderijen met stemrecht in de Marke. In dat jaar werd de grond aan de volgende boerderijen toebedeeld, hetgeen tevens inhield dat zij stemrecht in de marke hadden: Zwaefken, Heraver, Barchhuijs, Bramhair, Schasberge, Sonnenberch, Swauekijnck, Niehoff, Loehuijs, B. Aernijnck, Vriete, die hoff te Ockenbroeck, die hoef(stede?), die olde hoff en Zijbeldijnck. Hoewel naar de mening van sommigen Heeten vroeger tot het kerspel Wesepe zou hebben behoord, zijn er sterke aanwijzingen dat dit niet het geval was.

Er is weinig bekend over het kerkbezoek in die jaren. Er zijn aanwijzingen dat er rond 1425 in Raalte een nieuwe kerk is gebouwd op dezelfde plaats als waar de kerk van Lifgerus gestaan heeft.

Uit onderzoeken is gebleken dat deze kerk (de huidige N.H. kerk op de plas) was toegewijd aan de H. Cornelius. Het is waarschijnlijk dat in deze kerk ook de Heetenaren kerkten, alhoewel niet helemaal uitgesloten mag worden dat zij ook naar Wesepe, Haarle of Colmschate (Schalkhaar) gingen.

Salland als missiegebied

De Provinciaal Overste der Hollandsche Missie nam in 1629 het besluit om eenafzonderlijke zendeling voor het platteland van Salland te benoemen, met als standplaats Wijhe. Voor zover bekend kwamen in deze streken de katholieken samen op het erf Nieënhof in Heeten, het huis Joring in Raalte, in het huis Breeënbroek in Boetele en in het huis Wieferink in Linderte.

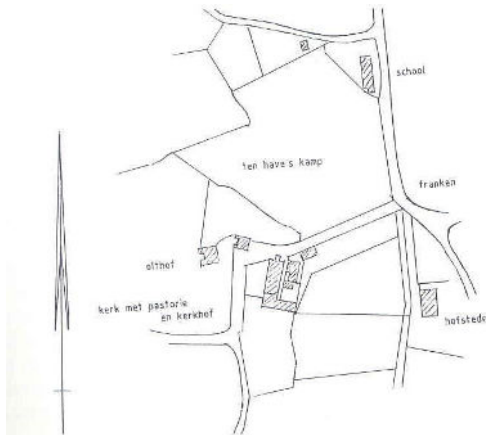

De boerderij 'het Nieënhof', ± 100 jaar schuilkerk. (In 1965 door brand verwoest.)

Van het erf Nieënhof is bekend dat daar bijna 100 jaar lang ongestoord de H. Mis is gelezen, tot het jaar 1749, toen er de veepest uitbrak. De bewoner, Nijenhof, was in 1778 medeondertekenaar van het verzoekschrift waarin pastoor Nicolaas M. Pas toestemming vroeg om in Heeten en Luttenberg een zelfstandige statie op te richten. Gezien het grote aantal gelovigen (600 á 700) was destijds in Heeten al duidelijk sprake van een kerkgemeenschap.

Heeten als zelfstandige parochie

Op 13 april 1791 gaven de staten van Overijssel de Heetenaren toestemming tot het bouwen van een kerk. Met betrekking tot het benoemen van een eigen priester werd bepaald dat men een overeenkomst met de pastoor van Raalte moest sluiten. Toen een jaar later de kerk klaar was, werd aan de roomsche ingezetenen van de boerschap Heeten verlof gegeven de godsdienstoefeningen te laten verrichten door een kapelaan van pastoor Pas. Het kerkhuis van Heeten werd vanaf dat moment een bijkerk van Raalte. En dat is zo gebleven tot 7 augustus 1812. Op deze datum richtte Nicolaas Pas op eigen gezag de statie Heeten op. Dit betekende dat Heeten eindelijk zelfstandig werd, en zijn felbegeerde eigen priester kreeg (pastoor Herfkens). De statie telde op dat moment 834 parochianen (tegenover 2.166 in Raalte).

Pastoor Pas overleed op 14 februari 1819 als een vermogend man. De statie Heeten moest vervolgens wel meteen de lening die ze van hem had genoten terugbetalen. Op 2 maart 1819 werd daarom door het kerkbestuur van Heeten aan de gouverneur van Zwolle een lening van de gemeente Raalte gevraagd. Toen op 1 juli 1824 de schulden aan wijlen pastoor Pas waren afgelost, was Heeten ook in financieel opzicht onafhankelijk van Raalte. Dat vervolgens Heeten niet eerder dan in 1855 een zelfstandige parochie werd, hield verband met de beperkte vrijheid van godsdienst en het feit dat Nederland officieel nog missiegebied was. In 1853 kwam daaraan een eind, en werd Nederland een zelfstandige kerkprovincie. De protestanten waren daar fel op tegen, en bundelden hun krachten in de Aprilbeweging. Voor de situatie van Heeten had dit tot gevolg dat na

het overlijden van pastoor Bosch in 1853 niet meteen een nieuwe
rond 1800.

Dorpskern Heeten

pastoor kon worden benoemd, maar een deservitor (plaatsvervanger)
 in de persoon van de eerwaarde heer Gerritsen.

De Aprilbeweging kon echter de verzelfstandiging niet meer tegenhouden.

De bisschoppen gingen hun eigen gang, en op 2 maart 1855 werd
 Heeten tot parochie
 verheven.

Bouw en restauraties

Bouw en restauratie parochiekerk Heeten

De bouw van de eerste kerk

Nadat op 13 april 1791 voor de Heetenaren de toestemming af was gekomen voor het bouwen van een eigen kerk, werd meteen met de bouw daarvan begonnen. De eerste kerk heeft gestaan op de hoek van het Dorpsplein en de Hordelmansweg, waar nu het restaurant 'de Molenhoek' is gevestigd. De grond behoorde zeer waarschijnlijk toe aan de familie Meuleman, de eigenaar van een dichtbij gelegen herberg. De centrale ligging van de kerk, dicht bij een herberg, de molen en enkele boerderijen zoals Olthof, Sibelt, Broekhuys, Hofstee en Rensen, zal ongetwijfeld een belangrijke rol hebben gespeeld bij de plaatsbepaling van de kerk. De kerk werd ingezegend in 1791 en toegewijd aan de Onbevleete Ontvangenis der H. Maagd Maria. Door moeilijkheden met pastoor Pas te Raalte vond de officiële inwijding pas plaats op 8 december 1795, de dag van het patroonsfeest.

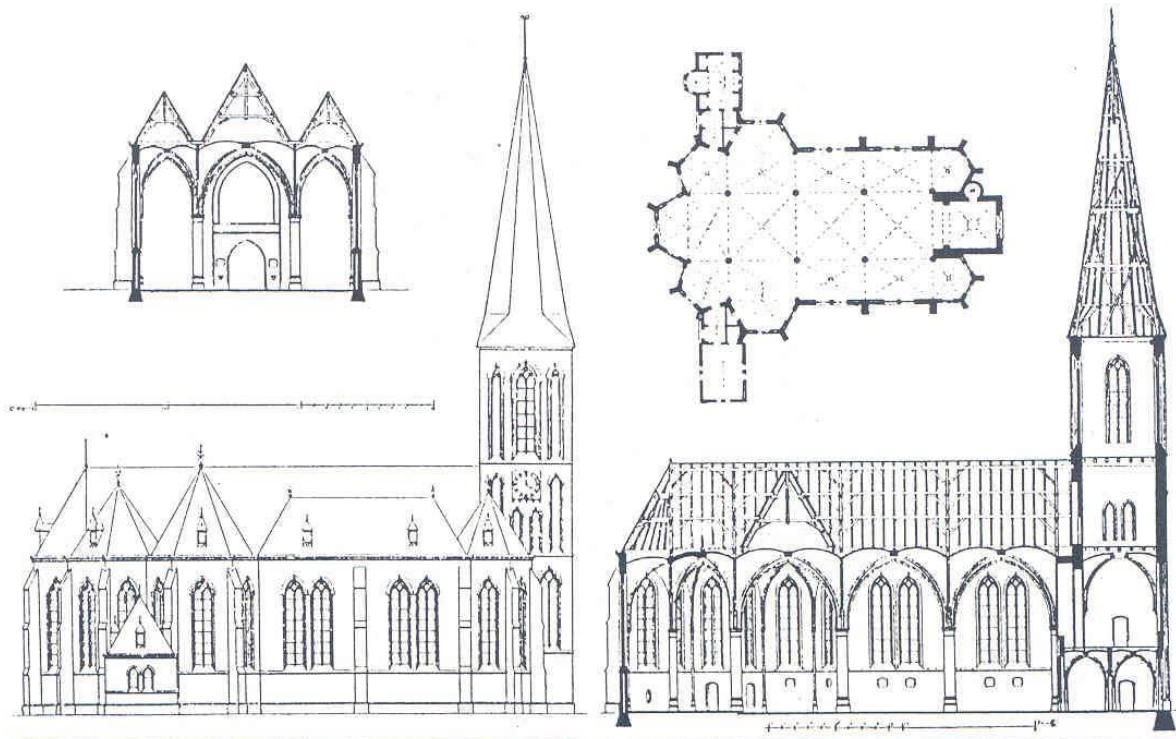
Deze eerste kerk was een zogenaamde waterstaatskerk. Dit type kerk werd in opdracht van het Ministerie van eredienst door ingenieurs van Rijkswaterstaat gebouwd. Ze waren veelal eenvoudig uitgevoerd met veel stuc- en pleisterwerk. In 1835 is deze kerk vergroot en is er een toren gebouwd.

Aquarel van de eerste kerk, na de verbouwing in 1835 (door H. Kuiper uit Apeldoorn).

De bouw van de huidige kerk

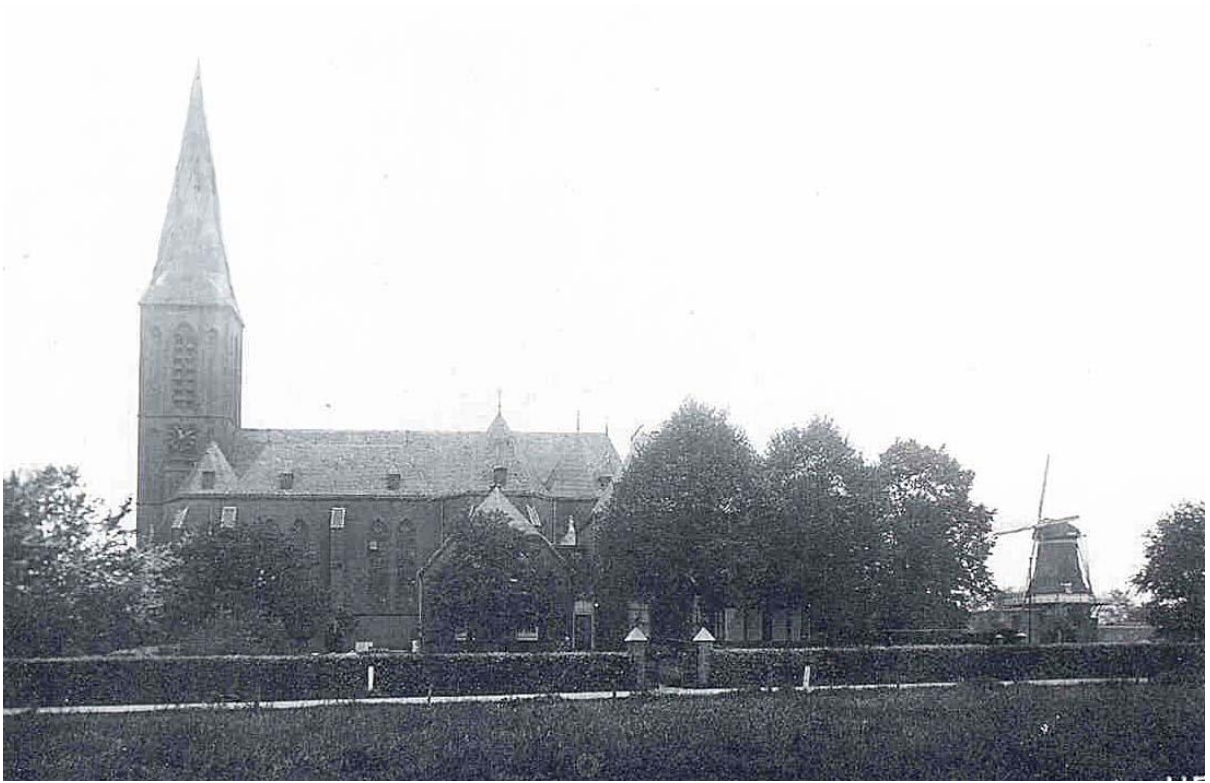
In de vergadering van het kerkbestuur op 29 juli 1890 werd de noodzaak van een nieuwe kerk en een nieuwe begraafplaats ingezien. Op aanraden van de bisschop werd de parochianen gevraagd een bedrag toe te zeggen. Vanwege financiële perikelen is eerst in 1892 gestart met de bouw van de huidige kerk. De bouw is uitgevoerd onder architectuur van A. Tepe uit Rijsenburg, en aangenomen door Roodenrijs uit Den Haag voor 72.000 gulden. Ook parochianen hebben meegeholpen bij de bouw, met name d.m.v. hand- en spandiensten. Van de parochiaan Hermanus Jansen (in de volksmond Weechelties Mans) is bekend dat hij het kruis en de haan op de toren heeft geplaatst, omdat vanwege de grote hoogte niemand anders daartoe bereid was.

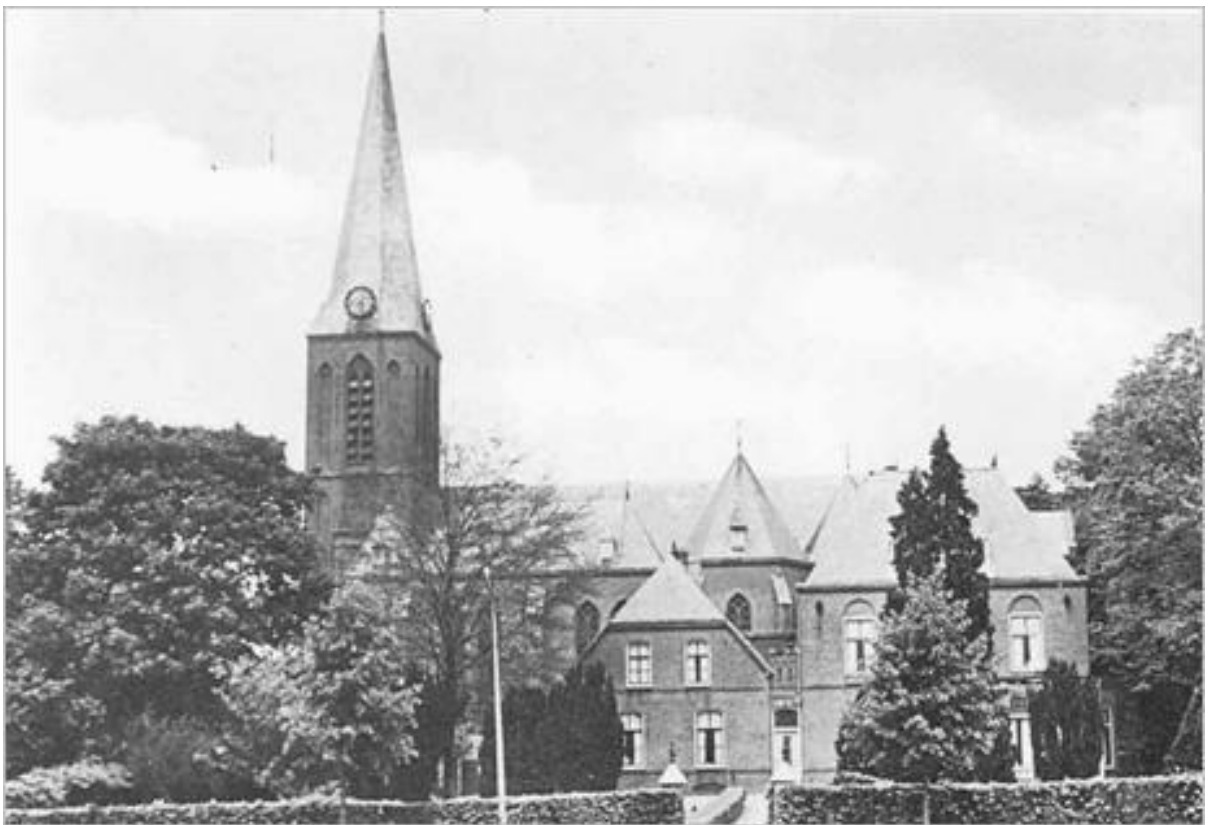
Kerk der Onbevleete Ontvangenis te Heeten.

Zoals vermeld was A. Tepe de architect. In het boek 'De katholieke kerken in Nederland' van Jan Kalf en in het proefschrift van A. Looyenga over de architect A. Tepe wordt ruim aandacht geschonken aan de kerk van Heeten. Tepe gaf destijds aan dat het grote, mooi en hoog gelegen bouwterrein veel mogelijkheden bood en ook aan de wens om de kerk op het oosten te oriënteren was goed te voldoen. Tevens had bouwpastoor Koopmans de wens geuit een kerk te bouwen waarin alle plaatsen een onbelemmerd uitzicht op altaar en preekstoel boden. De eenvoudigste oplossing was natuurlijk een eenbeukige kerk te bouwen, maar wilde men bij een dergelijke opzet vasthouden aan een stenen overwelfing, dan zouden de bouwkosten onoverkomelijk hoog worden. Tepe ging toen na of met een zuilenkerk aan de eis van overzichtelijkheid kon worden voldaan. Een voorbeeld vond hij in de Westfaalse gotiek, en wel in de St. Martin te Münster. Tepe's streven bij zijn ontwerp voor de Heetense kerk was om het concept van de St. Martin te verbeteren. Hij had deze opzet reeds eerder toegepast in de kerken van Kortenhoef en Barneveld. In Heeten ging hij echter verder en ging hij uit van de aanleg van een hallenschip van drie vierkante gewelfvlakken in het middenschip, geflankeerd door smalle rechthoekige vlakken in de zijbeuken. De toren is vrij fors en zonder steunberen gebouwd. De hoogte van de toren is 56 meter. Aan de buitenzijde vallen alle afzonderlijke bouwdelen van de kerk op door hun afzonderlijke bekapping. De middenbeuk heeft één doorlopend dak. Wanneer we de kerk van opzij bekijken, zien we -van west naar oost- eerst het vijfdelige tentdak van de westelijke kapellen, vervolgens het aan de oost- en westzijde afgeschuinde brede dak van de twee zijbeuken, daarna de kap van de dwarsbeuk, en tenslotte het vijfzijdige dak van het zijkoor. Deze maakt niet alleen de opbouw van het gebouw duidelijk, maar levert tevens een afwisselend geheel op.

Een foto van vóór 1946 , de wijzerplaten zitten nog onder de galmgaten

De situatie vóór de aanleg van het Dorpsplein in 1965.

Om de kerk voldoende licht te geven zijn in de zijmuren telkens twee naast elkaar geplaatste ramen aangebracht. Deze tweevuldige vensters vertonen in hun opzet de door Tepe veel toegepaste afwisseling van staande siermotieven en bolvormige vierhoeken. Het interieur is geheel overdekt door kruisribgewelven die in de meeste gevallen ontspringen aan de tegen de muur geplaatste zuilen. Evenals in de St. Martin in Münster zijn de ronde zuilen voorzien van kapitelen (bovendelen) en eveneens ronde basementen (voetstukken). De dwarsbeuk werkt niet zozeer als transept, maar in samenhang met het priesterkoor als één uit meerdere onderdelen bestaande ruimte.

De plattegrond van de koorpartij is wellicht enigszins geïnspireerd door de kooromgang van de Utrechtse Dom. De ruime werking van het kerkinterieur is ook duidelijk voor in de kerk zichtbaar, wanneer men van voor naar achteren kijkt. De grote raampartijen dragen daar in aanzienlijke mate toe bij. Men kan zeggen dat Tepe in zijn opzet om met behoud van zuilen een overzichtelijke kerkruimte te scheppen is geslaagd.

Tepe heeft de Heetense opzet nog twee keer herhaald (Tubbergen en Bawinkel (Duitsland)). In 1913 werden de plattegrond en gedeeltelijk ook de opbouw vrijwel letterlijk nagevolgd in de St. Martinus te Gaanderen, een ontwerp van de architect Hoogenkamp uit Doesburg.

Onderhoud en restauraties

Architect Tepe had weliswaar een prachtige kerk gebouwd, maar wel een die in de loop der jaren duur bleek in onderhoud. Vooral de dakconstructie met zijn drie lengtedaken, twee dwarsdaken, vijf tentdaken op de kapellen, plus de daken op de catechismuskamer, de sacristie en de pastorie met schuur, heeft in de loop der jaren heel veel geld gekost. In dit gedeelte worden alleen (in chronologische volgorde) het groot onderhoud en de belangrijke veranderingen aan het kerkgebouw vermeld. Verder wordt niet ingegaan op de oorlogsschade, om dat daarover helaas bijna niets bewaard is gebleven.

- **Schilderen**

In 1920 waren de muren van de kerk nog steeds slechts wit gekalkt. Mede daardoor had de kerk weinig sfeer en bood het een kaal aanzien. M.b.t. schilderen van het priesterkoor is een advies uitgebracht door Hans Mengelberg. In 1921 kreeg Fried Boonekamp uit Den Haag de opdracht tot het schilderen van de kerk. Eerst kwam het priesterkoor aan de beurt, vervolgens het kruisband, met in het middengewelf de symbolen van de vier evangelisten, en vervolgens de preekstoel en enkele beelden.

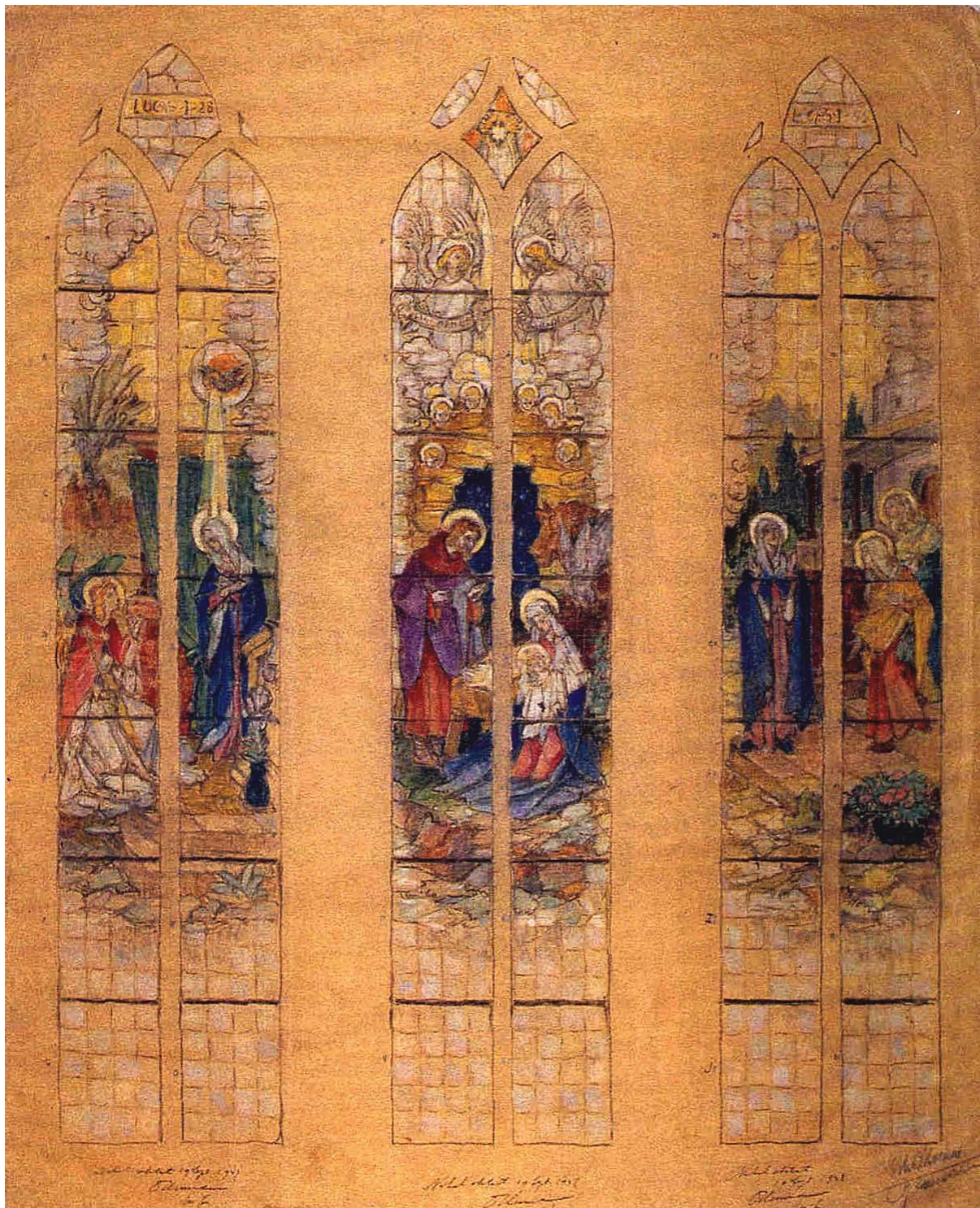
In 1923 en 1924 werd door bovengenoemde schilder het overige interieur onder handen genomen.

Oudst bekende foto van het interieur (voor 1913). De muren zijn nog ongeschilderd en de oude banken, vloer en preekstoel zijn nog aanwezig. Ook zijn er nog geen gebrandschilderde ramen aangebracht.

- **Eerste onderhoud (1919 – 1957)**

In 1919 moest bij het kruis van de toren een belangrijke reparatie worden uitgevoerd. In 1920 werden de zinken goten vervangen. In 1927 werd de toren gerepareerd, en in 1930 werden de leien van het kerkdak en de toren van nieuwe koperen haken voorzien. In 1957 werd besloten het gewelf in de kerk op te knappen. Vermoed werd dat vocht de oorzaak was van het afbladderen van de verf. Eerst werd nog onderzocht of het mogelijk was het stenen gewelf weer zichtbaar te maken, echter dit ging teveel geld kosten. Reeds in 1958 bladderde de verf opnieuw af.

Werktekening van de drie gebrandschilderde ramen door H. Kocken: v.l.n.r.: aankondiging van de geboorte van Christus, de geboorte van Christus en het bezoek van Maria aan haar nicht Elizabeth.

- **Groot onderhoud (1965 – 1971)**

De kerk moest van binnen opnieuw geschilderd worden, en het dak van de kerk en de toren moest gerepareerd worden. Verder moesten de muren deels opnieuw worden ingevoegd, en was de

centrale verwarming aan vernieuwing toe. Bovendien was het wenselijk dat de kerk aangepast werd aan de wensen die de nieuwe liturgie stelde.

In die tijd zijn de communiebanken en de preekstoel als ook de beelden van Teresia en Lidwina uit de kerk verdwenen, en is voor in de kerk tussen de vier zuilen een podium aangelegd, waarop het offeraltaar is geplaatst.

Interieur na de gedeeltelijke beschildering in 1922.

De nieuwe preekstoel is aanwezig.

De kerk was toenvoorzien van gasverlichting.

- **Later onderhoud (1972 – 1985)**

Kort na de restauratie werd een tweede uitgang aan de kerk gemaakt, door een gang van de voormalige catechismuskamer af te nemen. In 1972 zijn de dakgoten grondig gerepareerd. In 1974 werd het portaal afgesloten met een glazen pui en in dat jaar werd de kerk tevens voorlopig onder monumentenzorg geplaatst. Dit werd in 1976 definitief.

Het interieur rond 1930. De gasverlichting is vervangen door elektrisch.

Een "gevulde" kerk anno 1973

- **Restauratie en groot onderhoud (1986 – 2004)**

De kerk van Heeten werd aangemerkt als een monument dat matig was onderhouden. De kapconstructie was door houtrot ernstig aangetast en in de toren moesten diverse balken worden vervangen. Deze eerste fase werd in 1987 uitgevoerd. In fase twee kwam de torenspits in 1989 aan de beurt. Er kwamen onder meer nieuwe leien op, waar door de toren er weer strak uit kwam te zien. In fase drie werden in 1993 de leien op het dak en de dakgoten vervangen. In dat jaar zijn ook de glas-in-loodramen van voorzetrampen voorzien, waarna het kerkgebouw weer wind- en waterdicht was. Afhankelijk van de beschikbaarheid van subsidies is in 1997 de toren helemaal opnieuw ingevoegd. Een jaar later is het interieur opnieuw geschilderd, waardoor deze een geheel ander aanzien heeft gekregen. Vervolgens is de kerk begin 1999 voorzien van nieuwe verlichting, volgens een nieuw concept wat nog nergens was toegepast.

In het jaar 2000 is het grote orgel volledig gerestaureerd (**zie verder op deze webpagina bij 'Interieur en orgels'**) Tevens heeft in 2000 restauratie van de leien op de steunberen plaatsgevonden, en is de kapel op de begraafplaats gerestaureerd.

Financiën restauratie

Uitgevoerd restauratiewerk (o.b.v. restauratieplan 1987)

1987/88	Herstel houtconstructie toren en dak	f. 80.994,--
1989	Vernieuwing leien toren	- 329.847,--
1993	Vernieuwing leien dak kerk	- 451.253,--
1993	Voorzetbeglazing glas-in-lood ramen	- 72.859,--
1997	Voegwerk toren	- 140.294,--
1998	Schilderwerk binnenzijde kerk	- 118.845,--
1999	Vernieuwing verlichting in de kerk	- 48.221,--
2000	Restauratie grote orgel	- 263.831,--
2000	Restauratie leien steunberen	- 55.254,--
2000	Restauratie kapel kerkhof	<u>- 25.632,--</u>
	Totaal	f. 1.587.030,--

Bekostigd:

- Voorziening groot onderhoud / fondsen	f. 637.219,--	
- Restauratie-actie 1997	- 352.206,--	
- Subsidies derden	<u>- 597.605,--</u>	
	Totaal	f. 1.587.030,--

Zoals wel blijkt

uit bovenstaande presentatie uit de parochieavond in 2002 liep de totale restauratie fors in de papieren. Maar met behulp van ontvangen overheidssubsidies en niet in de laatste plaats de bijdragen van de Heetense bevolking is het goed gelukt de klus te klaren.

Parochiekroniek

Parochiekroniek

Vanaf het moment van de verzelfstandiging heeft de parochie Heeten diverse pastoors gekend, welke allen op hun eigen manier een stempel hebben gedrukt op de parochie.

Onderstaand in chronologische volgorde een beschrijving van de pastoors tot op heden.

	Bernardus Herfkens (* 24-07-1779 te Zeddam, † 26-07-1844 te Heeten)
<p style="text-align: center;">1812 – 1844</p> 	<ul style="list-style-type: none">• Eerste pastoor van Heeten.• Aanmerkelijke vergroting van de kerk in het jaar 1835, en bouw toren.• Aanleg begraafplaats nabij de kerk in het jaar 1821.• Kerk voorzien van 14 kruiswegstaties in het jaar 1835.

Joannes Bosch

(* 06-03-1792 te Raalte, † 10-03-1853 te Heeten)

1844 – 1853

- Pastoor schenkt preekstoel aan de kerk in 1853.
- Pastoor Bosch heeft altaar in de kerk opnieuw laten schilderen.

1854 - 1889

Antonius Tempelman

(* 27-05-1801 te Schalkhaar, † 07-11-1889 te Heeten)

- Heeft op 10 maart 1854 ambt aanvaard. (Na overlijden pastoor Bosch is eerst een devisor (plaatsvervanger) benoemd (eerwaarde heer Gerritsen) vanwege acties Aprilbeweging.
- Pastoor Tempelman heeft Registrum Memoriale Parochio opgezet, waarin veel van de oudste geschiedenis van de parochie is opgetekend, o.a. namen van weldoeners met daarbij de voorwerpen die zij schonken.

<p style="text-align: center;">1889 – 1912</p> 	<p style="text-align: center;">Albertus Koopmans</p> <p style="text-align: center;"><i>(* 17-10-1839 te Tubbergen, † 29-09-1914 te Nieuwkuijk)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bouwpastoor van onze huidige kerk, welke op 15 december 1892 werd geconsacreerd. • Herhaalde pogingen om een katholieke kerk te bouwen in Wesepe zijn mislukt.
<p style="text-align: center;">1912 – 1926</p>	<p style="text-align: center;">Johannes Bernardus Kleinegris</p> <p style="text-align: center;"><i>(* 07-10-1861 te Ulft, † 18-05-1926 te Heeten)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Benoemd op 27 september 1912, i.v.m. ziekte feitelijke benoeming ingegaan op

25 oktober 1912. In de tussentijd was kapelaan W.H.G. van Albach devisor.

- In zijn periode is er zeer veel aan het interieur gedaan: banken, altaar, preekstoel, communiebank, gebrandschilderd ramen, nieuwe vloer.
- Ter gelegenheid van 40 jarig priesterjubileum op 15 augustus 1925 zijn door de parochianen drie klokken en een nieuw torenuurwerk geschenken.

1926 – 1931

Gerardus Voskuilen

(12-08-1876 te Leusden, † 27-08-1950 te Arnhem)*

- Bekend door zijn strengheid in geloof en zeden.
- De openbare school (de voormalige Aloysiusschool) werd een katholieke lagere school.
- Plannen zijn gemaakt om de kerk aanzienlijk uit te breiden met een extra beuk aan beide zijden. Deze plannen zijn nooit gerealiseerd.

1931 – 1949

Johannes Baptista de Graaff

(09-03-1880 te Kamerik, † 17-09-1949 te Heeten)*

- 25 jarig jubileum op 15 augustus 1931. Voor het geschenk van 500 gulden werden diverse kleine voorwerpen ten behoeve van de kerk gekocht.
- In 1946 was hij 40 jaar priester, waarbij het cadeau bestond uit een gift van 8.000 gulden, wat is besteed aan herstel van het orgel.
- In 1942 is ter gelegenheid van het 50 jaar bestaan van de kerk een triduum (driedaagse gebedsoefening) gehouden, verzorgd door de in Heeten geboren priesters G.J. Woertman, A. Wagemans, J. Aarnink en J. Geertman.

	<ul style="list-style-type: none"> • Bij het 50 jarig bestaan schonken de parochianen 4.400 gulden waarvoor later (na de oorlog) vijf gebrandschilderde ramen zijn gekocht. • In 1944 werden door de bezetters drie klokken gestolen voor omsmelting tot wapens. Door het afschieten van V1's op Schoonheeten heeft de kerk (inclusief de toren als ook het orgel) veel oorlogsschade opgelopen. Doordat eind 1944 de kerk door oorlogsschade onbruikbaar werd, heeft een schuur bij de familie Hoogeslag tot maart 1946 als noodkerk gefungeerd. Het herstel van het kerkgebouw beliep ongeveer 25.000 gulden en herstel van het orgel ongeveer 1.800 gulden. • In 1948 is door pastoor de Graaff de eerste steen gelegd van het voormalig Annaklooster.
<p style="text-align: center;">1949 – 1965</p> 	<p style="text-align: center;">Gerhardus Engelen</p> <p style="text-align: center;">(* 31-07-1889 te Hamersveld, † 21-01-1968 te Heeten)</p> <ul style="list-style-type: none"> • In die tijd is veel energie gestoken in de scholen. Op 4 november 1949 kon mede door de komst van de zusters van Maria en Jozef van de Choorstraat uit Den Bosch de meisjesschool worden ingezegend. In 1951 kwamen zowel de kleuterschool als de VGLO-school tot stand. • In 1959 werd het 40-jarig priesterjubileum van pastoor Engelen gevierd. • Tijdens pastoraat van pastoor Engelen was Th.v.d. Cotelet kapelaan van 1949 tot 1952. Deze geestelijke was beroemd om zijn Redenaarstalent.
<p style="text-align: center;">1965 – 1979</p>	<p style="text-align: center;">Karel L.J. van Hoesel</p> <p style="text-align: center;">(* 27-09-1914 te Apeldoorn † 07-04-2010 te Musselkanaal)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begin 1970 kwam de parochieraad tot stand. Verder is in 1965 het armbestuur omgezet in een parochiële charitas, en in 1966 zijn het school- en kerkbestuur van elkaar ontkoppeld. • In 1966 in het parochieblad 't Kevertje opgericht. • De wijzigingen in de liturgie vroegen om aanpassing van het kerkinterieur. In 1965 werd het huidige offeraltaar aangeschaft. Met de restauratie in 1971 kreeg de kerk aan de binnenzijde een geheel ander aanzien.

- In 1968 is de huidige pastorie gebouwd, waarbij de oude (het huidige Trefpunt) werd overgedragen aan de stichting Buurthuis Heeten.

1979 – 1986

Theo A. Balster

(19-01-1935 te Klarenbeek † 01-11-2020 te Heeten)*

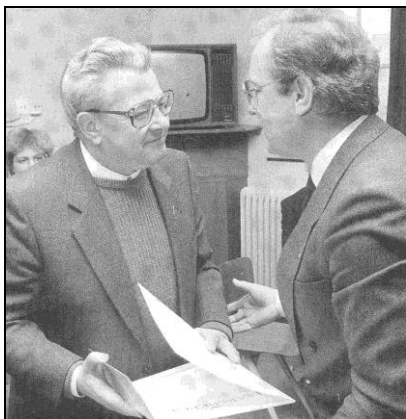

- Veel aandacht is besteed aan de diverse werkgroepen in de parochie.
- De parochiële bestuursvorm is gewijzigd naar de huidige, waarbij de inspraak van werken beleidsgroepen een grotere rol is gaan spelen bij de besluitvorming door het Parochiebestuur.

1987 – 1994

Wim J. de Kleine

(15-04-1929 te IJsselmuiden, † 15-10-1995 te Heeten)*

- In 1987 is een groots restauratieplan opgesteld voor de buitenzijde van de kerk. Daarvan zijn in 1988 fase 1 (kapconstructie) en in 1990 fase 2 (vernieuwing leibedekking toren) gerealiseerd. In 1992 kwam fase 3 (vernieuwing leibedekking dak en reparatie dakgoten).
- Veel aandacht is besteed aan interieur van de kerk: opknappen doopvont, restaureren en schilderen van de beelden, verplaatsing zangkoor naar de rechter zijbeuk in 1991. In 1992 kreeg de doopkapel haar oorspronkelijke functie terug, en tegelijkertijd werd van de vroegere Antoniuskapel een gedachteniskapel gemaakt.
- In 1990 is op het kerkhof het colombarium tot stand gekomen.

1995 – 2000

Fred G.C.M. Hogenelst

(25-12-1961 te Dieren)*

- Is begin 1995 eerst als diaken benoemd, en op 29 april 1995 te Utrecht tot priester gewijd.
- Veel aandacht is besteed aan de jongeren in relatie tot de kerk. Als voorbeeld is de Megaadvents-experiënce opgezet.
- In deze periode is het restauratieplan verder uitgevoerd. Belangrijk onderdeel daarvan was het opnieuw schilderen van de binnenzijde waardoor het interieur een geheel ander aanzien kreeg.
- Ook het grote orgel is grondig gerestaureerd en voorzien van een nieuw front.
- Voor deze restauratie-activiteiten is in 1997 een forse wervingsactie onder de Heetense bevolking opgezet, en bepaald niet zonder resultaat.

2001 – 2007

Ben J.M. Wolters

(24-06-1942 te Lichtenvoorde)*

- In 2002 is pastor H. Wiggers vertrokken, een invulling van de vacature is nadien niet gevonden.
- Begin 2004 overleed pastoor A. Rademaker (pastoor van Nieuw Heeten)

waardoor de werkdruk van pastoor Wolters fors is toegenomen (mede vanwege vacature pastoraal werker).

- In 2004 is het parochiekerkhof deels geruimd en volledig opnieuw ingericht.
- In 2004/2005 zijn grote stappen gezet m.b.t. oprichting van een samenwerkingsverband met de buurtparochies Broekland, Haarle, Luttenberg, Mariënheem, Nieuw Heeten en Raalte.
- In het najaar van 2005 heeft de parochie een eigen website opgezet.
- In het najaar van 2007 is bij de kerk een Mariagrot gebouwd en ingezegend, t.g.v. de 65^e verjaardag van de pastoor.

Interieur en Orgels

- **Altaren**

Naast het huidige hoofdaltaar heeft de kerk nog een Maria- en een Jozef-altaar gehad. Deze bevonden zich bij de deur van de zij-ingang en de deur naar de sacristie. Rechtsachter in de kerk bevond zich een Antonius-altaar.

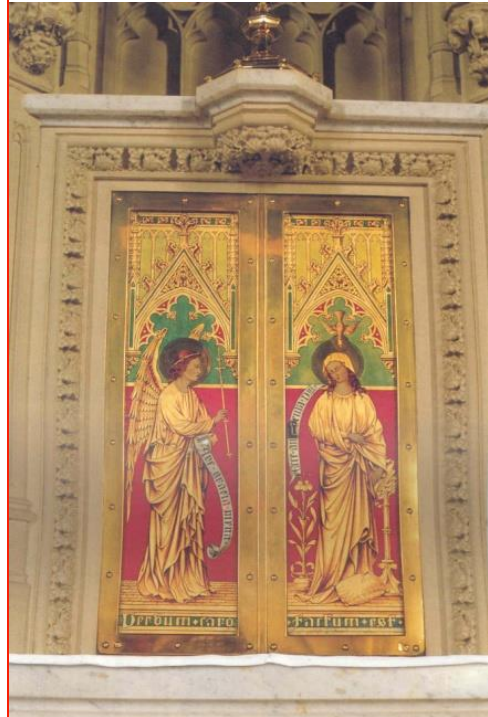
Priesters die met vakantie in Heeten waren, droegen meestal aan een zij-altaar de H. Mis op.

Het neogotische hoofdaltaar uit 1899 is uitgevoerd in marmer en zandsteen en is een schepping van Friedrich Wilhelm Mengelberg. De voorzijde van de altaartafel is door twee roodmarmeren kolonnetten (zuiltjes) op de hoeken en tweemaal twee kolonnetten in het midden in drie velden verdeeld. Op deze velden zijn achterglas schilderijen aangebracht met de volgende afbeeldingen: Het offer van Isaäk, Maria en Johannes onder het kruis en het offer van Abraham en Melchisedech.

Ook staat op de deur van het tabernakel een achterglasschildering. Hier kondigt de aartsengel Gabriël Maria de geboorte van Christus aan. Boven het tabernakel bevindt zich een expositietroon in de vorm van een grote nis met fialen (siertorentjes). In het altaartafel bevindt zich een marmeren altaarsteen. Binnen in deze steen is weer een kleinere ruimte waarin zich relikwieën (voorwerp dat met een lichaamsdeel van een heilige in aanraking is geweest) van de H. Castor en de H. Candidus bevinden. Het altaar is destijds geschonken door een parochiaan.

De overige drie bovenvermelde altaren zijn niet meer in de kerk aanwezig. Wel zijn de fraaie panelen van die altaren bewaard gebleven. Het betreffen twee drieluiken en een enkelvoudig paneel die zijn ontworpen door Gustaaf van Kalcken en vervaardigd door J. Verlinden in Haarlem.

Een uitvergroting van de achterglasgeschilderde panelen van het hoofdaltaar.

- **Elberink orgel**

Volgens de archieven is het orgel oorspronkelijk gemaakt in 1829 door C.F.A. Naber, orgelmaker te Deventer (* 1797 te Teckelenburg (Dld.), † 1861 te Deventer). Het was een éénklaviersorgel, zoals men deze in de eerste helft van de negentiende eeuw in veel dorpskerken aantrof. Het kan niet worden uitgesloten dat Naber bij de bouw van het instrument gebruik heeft gemaakt van een bestaande windlade en deels van bestaand pijpwerk. De thans nog bestaande holpijp 8 vr van het Manuaal dateert in elk geval van vóór de periode Naber. Bovengenoemde bestaande delen zijn – gezien gebleken overeenkomsten- mogelijk vervaardigd door de orgelbouwer J. D. Nolting.

Rond 1870 was het door Naber gebouwde orgel aan restauratie toe. Deze restauratie is destijds uitgevoerd door orgelbouwer G. Elberink uit Oldenzaal (* 1825 te Geesteren, † 1897 te Enschede). Zijn werk kenmerkt zich door Westfaalse invloeden, en hij schaaftde nog op klassieke wijze de platen voor zijn frontpijpen, in plaats daarvoor gewalst metaal te gebruiken.

Het orgel

na de restauratie in 2000.

Toen in 1892 in Heeten het huidige kerkgebouw werd opgeleverd, is het orgel van de oude naar de nieuwe kerk overgebracht. Daarna is het orgel waarschijnlijk ongewijzigd gebleven tot de tweede wereldoorlog. Wel heeft het kerkbestuur destijds in 1939 een elektrische windmachine

laten plaatsen. Vanwege oorlogsschade aan de kerk werd het orgel blootgesteld aan weer en wind, en liep daardoor dusdanig veel schade op dat deze niet meer te gebruiken was.

In 1946 kreeg de fa. J.J. Elbertse en Zoon uit Soest van pastoor J. de Graaff opdracht om het orgel te herstellen. Helaas bleken veel onderdelen niet meer voor reparatie in aanmerking te komen, waaronder de kas. Toch zag deze firma kans het instrument weer bespeelbaar te maken en beschadigd pijpwerk te vervangen. Tijdens het 25-jarig priesterfeest van pastoor De Graaff op 1 juli 1947 kon er weer worden gespeeld. Mede vanwege de tijdsgeest is bij die restauratie de dispositie enigszins gewijzigd. De Viola di Gamba 8 vt van het Bovenwerk moest wijken voor een Prestant 8 vt en op de plaats van de Vox Angelica 8 vt kwam een Sesquialter 2 sterk te staan.

Dankzij het archief van de fa. Elbertse is ook nog de oorspronkelijke dispositie van rond 1870 bekend:

Manuaal 1		Manuaal 1		Pedaal	
C-f ²	54 tonen	C-f ²	54 tonen	C - f ⁰	18 tonen
Prestant	8 vt	Roerfluit	8 vt bas & discant	aangehangen	
Bourdon	16 vt	Viola di Gamba	8 vt		
Holpijp	8 vt	Fluit travers	8 vt		
Octaaf	4 vt	Salicionaal	4 vt		
Quint	3 vt	Fluit amabilis	4 vt		
Roerfluit	4 vt	Pyramidefluit	2 vt		
Octaaf	2 vt	Vox Angelica	8 vt bas & discant		
Mixtuur bas & discant					
Trompet bas en discant	8 vt				
(met houten stevels)					
Klavierkoppel					

In de periode daarna ging de technische toestand van het orgel – ondanks regelmatig onderhoud- steeds meer achteruit. De windladen werden lek vanwege het moderne

verwarmingssysteem in de kerk, en ook de mechaniek vertoonde speling. Rond 1969

zijn er plannen geweest om het orgel naar beneden te plaatsen, met name vanwege

de liturgische veranderingen. Die plannen zijn echter nooit gerealiseerd. In 1972 zijn nog enige gescheurde houten pijpen gerepareerd.

Na de grootscheepse restauratie van het kerkgebouw, zowel aan de buitenkant als binnen, is uiteindelijk in 2000 ook het orgel, welke nog een groot aantal onderdelen van historische waarde bevat, gerestaureerd. Deze restauratie is uitgevoerd door Elbertse Orgelmakers te Soest, en als adviseur is daarbij Dr. A. van Eck van de Katholieke Kloeken- en Orgelraad betrokken geweest. In het voorjaar van 2000 is het orgel gedemonteerd en zijn de onderdelen overgebracht naar het atelier van de orgelmaker.

Aldaar zijn de windladen opnieuw verlijmd, zijn ontbrekende delen aangevuld en de naden gedicht, zodanig dat deze thans weer geheel winddicht zijn. Aan de bovenzijde van de lade en aan de onderzijde van de pijpstokken werden geweven viltringen aangebracht, zodat er geen overloop van wind meer kan plaatsvinden. Ook zijn de klassieke lederen pulpeten weer hersteld. De loden conducten, die het instrument oorspronkelijk heeft bezeten, zijn hersteld en, waar nodig, bijgemaakt.

De klaviatuur is geheel in de stijl van Elberink vernieuwd, zij het dat de toetsen van cederhout zijn gemaakt. De ondertoetsen zijn belegd met gepolijst been. De registerknoppen uit 1947 zijn vervangen door exemplaren met ingelegd porselein, in de stijl van Elberink. Zowel het houten als het metalen pijpwerk is zorgvuldig gereinigd en waar nodig hersteld. Behalve bij de Trompet 8

vt zijn alle zinken pijpen uit 1947 vervangen door exemplaren in orgelmetaal. De pijpen van de Bourdon 16' staan weer op hun oorspronkelijke plaats. Verder is er een nieuwe laagtoerige windmachine geplaatst met geluiddempende kist. Qua uiterlijk is er een geheel nieuwe orgelkas vervaardigd, met als uitgangspunt het Elberink orgel in de St. Willibrorduskerk in Vierakker. Het front en de zijwanden van de kas zijn in eiken uitgevoerd, de overige delen in naaldhout. Tot slot is het orgel weer terplaatse op het koorzolder in de Heetense kerk gemonteerd en afgeregeld. De intonatie is herzien en zoveel mogelijk omgebogen naar het klankkarakter van Elberink.

- **Maarschalkerweerd orgel**

In 1998 is voor in de kerk een Maarschalkerweerd orgel geplaatst, ter vervanging van het elektronische orgel. Dit orgel is in 1878 door de Fa. Maarschalkerweerd & Zoon uit Utrecht vervaardigd voor het St. Andreasklooster in Utrecht. Na opheffing van dit klooster in de tachtiger jaren werd het opgeslagen in het moederhuis van de Zusters van Liefde in Tilburg. Uiteindelijk kochten de zusters Franciscanessen in Aerdenhout het instrument in 1986, en lieten het restaureren door Fa. Adema - Schreurs te Amsterdam. Daarna werd deze geplaatst in de nieuwe kapel van het klooster 'Alverna' in Aerdenhout. Door bouwkundige wijzigingen van de kapel in de jaren 90 was er geen plaats meer voor dit orgel en is deze opgeslagen in de kelders van het voormalige seminarie Hageveld. En sinds 1998 staat het orgel in de Heetense kerk.

Het Maarschalkerweerdorgel voorin de kerk

Fraai geciseleerde frontpijp op de hoek van de toren

Het is een, voor die bouwtijd, opmerkelijk instrument, geïnspireerd door de laat middeleeuwse positieven, maar dan wel in een negentiende eeuwse vertaling. In het oog springt de fraaie geciseleerde frontpijp op de hoek van de toren. Oorspronkelijk moet het orgel een dak hebben bezeten en stonden de grootste houten pijpen in de toren.

De dispositie van dit orgel is als volgt:

Manuaal (C - f³ , 54 toetsen)

Prestant 8'

Holpijp 8'

Violin 8' (thans zwevend gestemd)

Dolce 8'

Roerfluit 8'

Pedaal (C - f °) aangehangen

- **Uurwerk en klokken**

Vroeger dienden klokken om de mensen erop te attenderen dat het tijd was om naar de kerk te gaan. Tevens hadden mensen die op het land werkten dikwijls de gewoonte, wanneer om twaalf uur het Angelus werd geluid, het gebed 'de Engel des Heren' te bidden. Aan de klank van de klok kan men horen voor welke gelegenheid er wordt geluid. De lichte klok wordt gebruikt bij feestelijke gelegenheden. De zware klok is de doodsklok en wordt bij begrafenissen geluid. Wanneer de drie klokken tegelijk klinken is dit het teken van een kerkelijk feest. Een van de klokken is tevens de slagklok, en wordt door het uurwerk in werking gesteld. In 1925 werd bij gelegenheid van het 40-jarig priesterjubileum van pastoor Kleinegris door de parochianen drie nieuwe klokken geschonken, en bovendien door een milde gever een nieuw torenuurwerk. De klokken werden geleverd door de Koninklijke Klokkengieterij Petit en Fritsen uit Aarler-Rixtel. In 1944 zijn de drie klokken door de bezetters gestolen. Eind 1950 zijn hiervoor nieuwe klokken in de plaats gekomen, eveneens geleverd door Petit en Fritsen, en met dezelfde eigenschappen.

KLOK	TOON	DOORSNEDE	GEWICHT KLOK	GEWICHT KLEPEL
Maria	G1	104,05 cm	714 kg	28 kg
Lebuïnus	A1	92,05 cm	510 kg	20 kg
Johannes	B1	82,05 cm	368 kg	14 kg

In 1978 is de luid-installatie geëlektrificeerd. En in 1980 is door de Rabobank, bij diens 75 jarige bestaan, verlichting van de wijzerplaten aangeboden. In 2002 is het mechanisme van het torenuurwerk gerestaureerd, en voorzien van een elektrische moederklok met DCF module, waardoor het uurwerk automatisch op tijd loopt.

Geschiedenis Begraafplaats

De begraafplaatsen

In de beginjaren van de parochie Heeten was de politieke situatie voor de katholieken in Nederland nog ongunstig. Er was geen sprake van het begraven van de overledenen volgens de kerkelijke voorschriften zoals we die nu kennen. De begrafenis-plechtigheden moesten steeds binnen de kerkmuren plaatsvinden. Na afloop van de uitvaart werd de overledene vermoedelijk naar de begraafplaats van Raalte gebracht. Pastoor Hefkens is in deze streek een van de eersten geweest die bij de (oude) kerk een afzonderlijk kerkhof heft laten aanleggen. Deze werd in 1821 in gebruik genomen. In 1949 werd op het oude kerkhof een woning gebouwd (Hordelmansweg 1). Daarvoor werd de begraafplaats afgegraven, waarbij de niet verteerde delen van de overledenen in een gezamenlijk graf op het nieuwe kerkhof zijn begraven.

Veel graven waren vroeger voorzien van ijzeren kruizen. Kapel voor de restauratie

Toen in 1891 het besluit werd genomen om een nieuwe kerk te bouwen, speelde daarbij ook het argument mee dat het oude kerkhof vol raakte. Tegelijk met de bouw van de kerk werd dan ook gewerkt aan een nieuw kerkhof, en dit werd in 1893 door deken Rekveld ingezegend. In mei 1898 werd door het kerkbestuur voor het eerst een reglement opgesteld over eigen- en familiegraven en grafkruizen. In 1913 werd het bidkapelletje op het kerkhof gebouwd, met daaronder een grafkelder

voor acht overledenen. In februari 1914 werden met toestemming van de burgemeester de graven van de eerste drie pastoors van de parochie geopend, de overblijfselen zorgvuldig verzameld en in een eikenhouten kist gelegd. Ze werden overgebracht naar de grafkelder, en vervolgens werd de grafkelder met een halfsteensmuur dichtgemetseld. De grafzerk van pastoor Tempelman is in de vloer van de bidkapel gelegd en die van pastoor Bosch links naast de kapel. De grafzerk van pastoor Herfkens bevond zich rechts naast de kapel, maar is later verloren gegaan.

Mede door de bouw van de Stevenskamp in 1968 ontstond er behoefte aan een nieuwe begraafplaats. Toen er in 1980 geen ruimte meer was voor nieuwe graven, werden de overledenen naar de nieuwe gemeentelijke begraafplaats Pleegste gebracht. Begin 2004 zijn na een gedegen voorbereiding een groot deel van de graven op het parochiekerkhof geruimd, en is het gehele kerkhof opnieuw ingericht en aangekleed.

Deze is daarmee veranderd van een passieve begraafplaats in een actieve begraafplaats. Mede omdat jaarlijks ruiming zal plaatsvinden m.b.t. graven waarvan de grafrechten aflopen en niet worden verlengd, zal er in de eerstkomende decennia voldoende ruimte op het parochiekerkhof zijn tot begraving.

Schijndodenhuis

Op de R.K. Begraafplaats in Heeten bevond zich vroeger een schijndodenhuis, zoals blijkt uit een publicatie van "Het Oversticht" in Zwolle. Dit schijndodenhuisje is de ruimte achter de kapel op de begraafplaats welke nu als de opbergruimte wordt gebruikt. Deze huisjes dienden om zicht "te vergissen van een stelligen dood". In twijfelgevallen werden hier de doden gedurende in ieder geval 36 uur opgebaard, alvorens zij werden begraven. Eind 18^e eeuw was er veel angst onder de bevolking om levend begraven te worden en daarom werd in 1825 bepaald dat alle begraafplaatsen een schijndodenhuisje moesten hebben.

Later werden deze ruimtes ook vaak gebruikt als lijkenhuisje, waar de lijken werden gelegd van mensen die aan een besmettelijke ziekte waren overleden. Als een overledene in het dodenhuisje opgebaard werd, werd door een spiegeltje of veertje voor het gezicht te houden, gecontroleerd of de overledene werkelijk overleden was. Besloeg de spiegel of bewoog het veertje, dan had men te maken met een schijndood. Daarnaast werd de overledene zelf in staat gesteld om alarm te slaan, door middel van een ingenieuze constructie waarbij armen en benen van de overledene aan een belsysteem verbonden werden. De geringste beweging van de overledene was voldoende om alarm te slaan.

Naaste familie of goede vrienden waakten gedurende deze tijd ook bij het lijk, opdat ook zij te hulp zouden kunnen schieten in geval van een schijndood. In de loop der tijd zijn veel schijndoden-huisjes in verval geraakt en gesloopt, omdat de angst voor de schijndood afnam en daardoor het gebruik van het huisje verviel.

Het colombarium

In 1990 had de parochie Heeten in deze regio de primeur van een columbarium. Doordat het aantal crematies toenam, ontstond de behoefte aan een plek in de nabijheid van de kerk waar men de overledenen kon gedenken. Het colombarium werd door vrijwilligers gebouwd. Naar een ontwerp van Jan ten Hagen is op de muur in reliëf een afbeelding gemetseld waarop mensenhanden een centrale plaats innemen.

Links wordt een kern omklemd (het leven of de ziel van de mens). De gekromde vingers symboliseren de gehechtheid van de mens aan het leven. In het rechterpaar handen is het stervensproces van de mens weergegeven. De mens omvat nog maar een gedeelte van zijn leven. De afbeelding in het midden tenslotte stelt de dood van de mens voor; de kern, het leven, is verdwenen. Het einddoel van iedere mens – het opstijgen naar de schepper- vinden we terug in de omhoogvliegende duif, waarvan de staart onder het middelste paar handen zichtbaar is.

Foto van de symboliek op de urnenmuur.

In het najaar van 2000 heeft een uitbreiding van het colombarium plaatsgevonden, en in het voorjaar van 2006 heeft opnieuw een uitbreiding plaatsgevonden.

